

НАПРЯМ 5. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Риженко І. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука*

Гарбарчук О. В.

*студентка 2 курсу
юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Теоретико-правові аспекти забезпечення здійснення екологічних прав та обов'язків громадян є однією з актуальних проблем, що повинні розроблятися сучасною юридичною наукою з урахуванням світового досвіду.

В умовах сьогодення не лише ігноруються вимоги екологічного законодавства щодо правового забезпечення механізму реалізації екологічних прав та обов'язків, їх співвідношення, гарантування захисту а й спостерігається зниження уваги фахівців до дослідження положень еколого-правової науки. Вкрай необхідною є подальша правотворчість, кодифікація екологічного законодавства, офіційне тлумачення основоположних термінів та правових категорій, але доцільно приділивши більше уваги належному, свідомому виконанню еколого-правових норм, дотриманню екологічних імперативів та приписів. Потрібно ґрунтовно проаналізувати сутність зазначених правових явищ, спираючись на природно-правові підходи.

Особливу увагу треба звернути на те, що разом із загальноновизнаними природними екологічними правами існують і природні обов'язки, які є невід'ємними, невідчужуваними й притаманними кожному від народження. На наше переконання, саме цьому в умовах сьогодення доречно присвятити всебічне, деталізоване дослідження. Правовий

інститут екологічних обов'язків громадян потребує ґрунтовного теоретичного розгляду відповідно до сучасних умов.

Доведено, що основоположні екологічні права відносяться до природних й гарантуються кожному в Україні, як найвищі соціальні цінності (ст. 3 Конституції України)[1]. Екологічний інтерес спонукає до виникнення екологічних прав та обов'язків громадян, але потрібно враховувати не тільки власні, а й публічні екологічні інтереси.

Останні, безумовно, повинні розглядатися як пріоритетні [3].

У юридичній науці склалося декілька підходів до співвідношення прав та обов'язків, а саме:

1. Немає прав без обов'язків, немає обов'язків без прав», сформульований Ф. Енгельсом;

2. Дійснення будь-якого права не можна обумовлювати виконанням конкретного обов'язку;

3. Права людини невід'ємні і не залежать від виконання обов'язків, однак права громадян пов'язані з виконанням його обов'язків перед державою;

4. Реалізація суб'єктивного права забезпечується юридичними обов'язками інших суб'єктів.

В сучасних умовах найбільш сприятливими для еколого-правовій доктрини є перший та четвертий підходи. Екологічні права та обов'язки є результатом «компромісу» між природноправовим та позитивним типом праворозуміння. Вони відносяться до природних невідчужуваних, але таких, де життєвонеобхідні фактори, обумовлені станом соціально-економічного розвитку, сприяють та вимагають введення їх до предмета законодавчого регулювання та гарантування з боку держави, що має місце у чинній Конституції України та відбивається в еколого-правових нормативних актах [1]. Вирішення питання формулювання та співвідношення екологічних прав та обов'язків є актуальним і дискусійним, хоча екологічним правам завжди приділялося більше увага. За сучасних умов частіше, на жаль, екологічні обов'язки стають об'єктом дослідження в навчально-методичній літературі, а в еколого-правовій доктрині та науці щодо них й досі триває суперечка [2].

Аналізуючи різноманітні підходи до визначення поняття «обов'язок», загально визнаним вважається, що екологічний обов'язок має не лише активну сторону – виконання, але й пасивну – утримання від вчинення протиправних дій. Екологічний обов'язок можна охарактеризувати як такий, що: визначає міру необхідної поведінки індивіда у формі утримання чи виконання; обумовлений потребами існування і розвитку суб'єктів права; є способом (гарантом) забезпечення прав особистості; має конкретну форму виразу правової відповідальності.

У сучасній еколого-правовій доктрині екологічні обов'язки та права мають розглядатися як парні, але самостійні правові категорії, вони пов'язані між собою як правові явища. Спираючись на ґрунтовні дослідження у сфері прав та обов'язків громадян, можемо підсумувати

наступне: екологічні права та обов'язки ґрунтуються на природно-правовій доктрині; кожній історичній епісі притаманне власне уявлення про них, а отже, – це динамічні правові категорії; вони забезпечуються державою в інтересах усіх членів суспільства й окремої особи; екологічні права й обов'язки – важливі структурні елементи екологоправового статусу людини і громадянина; їм притаманна кореляція; екологічні обов'язки сприяють окресленню меж прав і забезпечують їх гарантованість: основоположні екологічні права та обов'язки належать до природних [2].

Отже, екологічні обов'язки доречно розглядати як різновид юридичних обов'язків, вид та міру належної та суспільно необхідної поведінки суб'єктів. Усе це має відповідати приписам, заборонам, стимулам, встановленим на національному рівні державою і міжнародним співтовариством (міжнародним стандартам в галузі обов'язків людини) з метою забезпечення вимог екологічної безпеки, створення сприятливих умов для життєдіяльності, встановлення приналежності природних об'єктів та комплексів, використання, відтворення, охорони природних об'єктів, захисту екологічних прав та інтересів громадян, гармонічної взаємодії природи й суспільства.

Сутністю ж екологічного обов'язку виступає його імперативна, безумовна, правомірна, належна поведінка, що визначається відповідно до вимог законодавства та в договорах. Юридична єдність екологічних прав та обов'язків громадян має прояв у відповідних правовідносинах, де правам однієї особи відповідають обов'язки іншої. Екологічні обов'язки в деяких випадках виступають межами прав. Єдність зазначених категорій вказує на їх однакову цінність та значущість, в межах екологічних правовідносин а також діалектичну взаємодію як парних категорій. Екологічні права та обов'язки рівні для всіх громадян та рівною мірою гарантуються з боку держави. Зважаючи на викладене вище, наголошую, співвідношення екологічних прав та обов'язків громадян доцільно враховувати при подальшій кодифікації чинного екологічного законодавства.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96ВР. *Відомість Верховної Ради України (ВРУ)*.

2. Карманюк О. П. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки в контексті утвердження законності в українському суспільстві [Текст]. *Часопис Київського університету права. – Теорія та історія держави і права. Філософія права*. 2012. № 3. С. 48–52.

3. Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права] / [Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Х. : Право, 2013. 848 с.